

*praktijk voor
psychosociale therapie*
Lia Charité

Notenboom 6
5682 HZ Best
0499 398302
info@liacharite.nl
www.liacharite.nl

NON-VERBALE LEERSTOORNIS BIJ JONGVOLWASSENEN EN VOLWASSENEN

Lia Charité, versie 5, 25 juni 2006.

Dit artikel is gebaseerd op communicatie tussen jongvolwassenen en volwassenen met een Non-verbale Leerstoornis. Deze communicatie vond plaats in de forums van www.nld.be en www.nldinfo.nl. Ook heb ik in dit artikel een aantal eigen observaties en gesprekken met volwassenen met een Non-verbale leerstoornis verwerkt.

Mijn motivatie om deze informatie op een rijtje te zetten komt voort uit de worsteling die ik gezien heb bij (jong)volwassenen met NLD en hun zoektocht naar begeleiding hiervoor. Velen worstelen ermee hoe zij op een acceptabele manier kunnen functioneren in de maatschappij. Juist voor (jong)volwassenen is er hierover weinig tot geen literatuur te vinden.

Onderstaande tekst geeft een opsomming van de mogelijke problemen waar mensen met een NLD handicap mee te maken kunnen krijgen.

Mijn eigen ervaringen met deze mensen zijn heel positief: leuke mensen om mee te praten en ze hebben zeker iets in hun mars.

Het artikel is opgedeeld in rubrieken om het voor de lezer toegankelijk te houden. Ik sta open voor reacties en aanvullingen.

JONGVOLWASSENEN:

Waar lopen jongvolwassen NLD'ers tegenaan op weg naar hun volwassenheid.

Veel jongvolwassenen willen graag contact met anderen, maar dit gaat vaak niet goed. Zij worden niet altijd begrepen en dat voelen zij ook. Om zwaktes te verbloemen spelen zij soms toneel door middel van hun verbale sterkte. Als het communiceren niet goed gaat dan kunnen zij in een isolement raken. Ze kunnen het gevoel hebben nooit iets goed te doen, maar ze begrijpen niet waar het aan ligt.

Zij lopen regelmatig tegen dingen aan zoals grapjes niet begrijpen en signalen verkeerd begrijpen. Dit heeft te maken met het onvermogen om non-verbaal gedrag van anderen te herkennen en te begrijpen.

Zij hebben moeite met het opbouwen van een overzicht en zij worden snel overvraagd. Dit heeft te maken met een gebrek aan ruimtelijk inzicht.

Dit uit zich bijvoorbeeld in verdwalen, geen kaart kunnen lezen, de weg kwijt raken zelfs als zij die weg al meerdere keren hebben gelopen.

Maar ook op school, stage en werk geeft een gebrek aan ruimtelijk inzicht problemen met bijvoorbeeld planning en het omgaan met wisselende omstandigheden.

Zij hebben moeite om zich te concentreren. Zo is het moeilijk om de aandacht gericht op het huidige onderwerp te verplaatsen naar een onderwerp dat iemand anders tussendoor aanreikt.

Het coördineren van meerdere handelingen tegelijk, zoals autorijden, is moeilijk. Lessen in een auto is voor velen een oplossing. Het is een alternatief om toch te leren autorijden.

Zij klagen over ernstige vermoeidheidsverschijnselen. Zij zitten vaak tegen een burn-out aan. Zij hebben op den duur moeite om ergens aan te beginnen uit angst voor falen. Dit kan leiden tot een depressie.

Studie:

Veel jongeren lopen vast in de studie. Veel scholieren hebben behoefte aan een lager tempo en een herhaalde stapsgewijze uitleg.

Ze voelen zich niet altijd begrepen door de docenten van de middelbare school. Veel van deze jongeren bezoeken hierdoor meerdere scholen en / of komen terecht in het speciaal onderwijs. Velen doen langer over de studie. Ook komt het voor dat jongeren voortijdig stoppen met de studie. Zij krijgen dan nogal eens het advies om een niveau lager te gaan doen, terwijl zij best wel slim zijn. Dit betekent dat zij of voor de keuze komen te staan een opleiding te kiezen die zij leuk vinden en waarbij zij op hun tenen moeten lopen of dat zij voor de keuze komen te staan een opleiding kiezen die zij minder leuk vinden op een lager niveau.

Sommigen krijgen zelfs tijdens de studie te maken met psychiatrische opnames of vervallen in depressies.

Velen krijgen het advies om bij een MBO- of een HBO studie de juiste hulp te zoeken om de schooljaren door te komen. Het blijkt in de praktijk moeilijk om hulpverleners te vinden die voldoende kennis hebben van een non-verbale leerstoornis. Toch is het van belang dat NLD'ers de hulp krijgen die bij het individu past.

Speciaal onderwijs:

Veel jongeren komen terecht in het speciaal onderwijs. Een ambulant begeleider van het speciaal onderwijs geeft aan dat wiskunde op VMBO-t problemen kan geven. Deze medewerker wijst ook op de mogelijkheid van vrijstellingen of aanpassingen

Stageplaatsen:

Leerlingen met NLD die stage gaan lopen vragen zich af of zij het stage adres wel of niet zullen inlichten dat zij NLD hebben. Het advies dat vaak wordt gegeven is om het juist wel te vertellen en vooral te vertellen wat dit voor de leerling betekent. Dit kan meer weerstand, maar ook meer begrip met zich meebrengen. Een andere reden om het te vertellen is dat de NLD-leerling op een andere manier leert en daarom op een andere manier begeleiding nodig heeft. Door het te vertellen kunnen zij ook meer bekendheid geven over NLD. Als zij het niet vertellen kunnen anderen zelf dingen gaan invullen, zoals dat zij lui of ongemotiveerd zijn.

Werk:

Een van de jongeren merkt op dat het bij eenvoudige werkzaamheden lukt om zichzelf structuur aan te leren. Sommige jongeren lukt het om een MBO, een HBO of een universitaire studie te volgen en hierin een baan te vinden.

Vermoeidheid:

Zij klagen veelal over vermoeidheid op stage- en werkplekken. Het is de jongeren niet altijd duidelijk waarvan zij zo moe worden. Na het werk kunnen zij thuis niet veel meer hebben en dat kan leiden tot ruzie met de andere gezinsleden.

Het advies dat een jongere geeft aan anderen is om ieder half uur een minuut afstand te nemen van het werk. Tijdens deze korte onderbreking kan de jongere bedenken wat er voor werk gedaan is en hoe het gedaan is. Maak ruimte om jezelf hiervoor een compliment geven. Bekijk hierna wat de volgende prioriteit is voor het komende half uur. Hierdoor kan de jongere trachten het geheel te overzien. Na deze minuut voegt de jongere zich weer in de groep. Een jongere geeft aan dat het verstandig is na een MBO- of HBO opleiding een baan te zoeken van 3 of 4 dagen om daarna bij te kunnen komen op de vrije dagen. Een ander advies luidt om vroeg te slapen om jezelf overdag wakker te houden en hiermee voldoende energie voor overdag te hebben.

Wajong uitkering:

Volgens de jongeren:

heeft niet iedere NLD'er recht op een Wajong uitkering, omdat de meeste onder hen administratieve baantjes wel aan zouden kunnen. Bij het CWI wordt ervan uitgegaan wat je wel kunt. Dit betekent dat als een jongere na een HBO opleiding vanwege vermoeidheidsproblemen slechts 3 a 4 dagen gaat werken deze niet meer dan het minimum loon of zelfs minder gaat verdienen. Deze jongere komt dan niet in aanmerking voor een Wajong uitkering.

Zelfstandig wonen:

Bij het zelfstandig gaan wonen kan het moeite kosten om het huishouden te organiseren.

VOLWASSENEN:

Waar de volwassenen in hun (sociale) leven tegenaan kunnen lopen:

Zij kunnen moeite hebben met het aangaan en behouden van relaties.

In het werk lopen zij vaak vast. Verbaal zijn zij heel sterk. Ze zijn door deze verbale sterkte in staat, zoals zij dit zelf omschrijven, om lang poppenkast te spelen. Hierdoor worden zij vaak hoog ingeschat. Zo komen zij bijvoorbeeld gemakkelijk door een sollicitatieronde heen. Als zij worden aangenomen dan beginnen vaak problemen met functioneren.

In deze maatschappij wordt er verwacht dat alles snel en goed gebeurt. Als mensen worden wij van alle kanten overladen met informatie. Voor mensen met een non-verbale leerstoornis is een te grote hoeveelheid informatie en een hoog tempo niet te verwerken. Dit wordt door de buitenwereld niet begrepen of er wordt met ongeduld op gereageerd.

Voor het aanleren van de meest eenvoudige activiteiten hebben zij veel stapsgewijze uitleg nodig. Dit maakt dat zij zich dom voelen en geen sterk zelfbeeld opbouwen.

De bovengeschetste moeilijkheden komen de volwassenen zowel in hun werk als in hun privé-leven tegen. Enkele voorbeelden hiervan zijn: een vakantie boeken of ergens de weg naar toe vinden.

Komen zij in nieuwe situaties terecht waarin zij spontaan moeten reageren dan weten ze niet meer wat zij moeten doen of zeggen.

Het plannen en organiseren van het huishouden is een hele opgave. Dit leidt tot een achterstand in het huishouden en uiteindelijk tot een chaos in huis.

Het onvermogen om structuur in de ontstane chaos aan te brengen durven zij niet aan de buitenwereld te tonen. Het bezoek wordt dan buiten de deur gehouden. Zo komen deze mensen in een isolement terecht.

Activiteiten zoals fietsen, autorijden, strijken, kleding wassen zijn voor hen niet gemakkelijk om te leren. Routineklussen zoals het dweilen en stofzuigen gaan meestal wel goed.

Ze kunnen moeite hebben met het aanleren van nieuwe praktische vaardigheden. Ze worden nerveus van apparaten die zij niet kennen. Alles moet stapje voor stapje worden uitgelegd waarbij geduld en herhaling belangrijk zijn. Een papieren gebruiksaanwijzing met een duidelijke uitleg van elke stap kan goed werken.

De volwassenen willen het liefste op iemand terug kunnen vallen als zij in paniek raken wanneer iets niet lukt.

In winkels kunnen zij alles over het hoofd zien. Het is net alsof zij ziende blind zijn.

Velen geven aan sociale vaardigheden op latere leeftijd te hebben bijgespijkerd. Zij voelen zich incompleet in hun sociale gedrag, omdat zij hun ogen niet gebruiken en gezichten moeilijk herkennen. Zij proberen dit te compenseren door naar de stem van de persoon te luisteren waarmee zij communiceren.

Dit komt doordat deze mensen gemakkelijk auditief informatie opnemen. Daarentegen het herkennen van non-verbaal gedrag van anderen is heel moeilijk, omdat dit veel meer visueel gericht is.

“Doen” kan erg moeilijk zijn. Zij zien wel wat er moet gebeuren, maar het komt er niet van om de stap te nemen om het knopje van het doen om te zetten. Er wordt eerst een poos tegen de taken aangehikt. Dit kost veel energie.

Zij geven aan dat zij er moe van worden om steeds met het hoofd bezig te moeten zijn en om alles weer op een rijtje te zetten. Zij worden niet alleen moe van de stoornis, maar zij balen er ook van.

Ze moeten steeds rekening houden met het inplannen van de dagen en dan vragen zij zich af hoe het toch komt dat zij geen energie meer hebben om extra dingen te doen. “Hoe het komt dat alles zoveel meer moeite kost dan bij een ander” en “hoe kan het dat zij vaak zo moe zijn” zijn vragen die zij zich regelmatig stellen.

Wat nog wel eens gebeurt is dat derden zich richten tot de ouders voor het stellen van vragen over de volwassene terwijl deze erbij aanwezig is. Zij ervaren dit als uitermate storend.

Werken:

“Werk en het hebben van NLD is niet echt een succes” is een uitspraak van een volwassene. Deze uitspraak werd gedaan door een volwassene die verschillende beroepen heeft uitgeoefend, zoals het werken in de bouw. Uiteindelijk raakte hij vanwege disfunctioneren werkloos.

Na het mislukken in verschillende banen wil de volwassene nog wel eens de status “arbeidsgehandicapte” opgelegd krijgen. Met deze status komt de volwassene, zoals deze het zelf formuleert, geen stap verder.

Functies waarin de volwassenen vast kunnen lopen vragen vaak om een combinatie van de volgende vaardigheden:

1. zelf dingen bedenken
2. ruimtelijk inzicht gebruiken
3. werken in constant wisselende omstandigheden
4. rekenen
5. ongestructureerd werk
6. teksten direct kunnen begrijpen
7. het vasthouden van informatie van een cursus
8. communiceren

Toch vindt het merendeel van de mensen met NLD een baan.

Veel volwassenen hebben meer tijd nodig om orde en een duidelijke planning aan te kunnen houden. Hiervoor heeft een werkgever niet altijd begrip.

De volwassenen vinden het moeilijk om in het bedrijfsleven binnen een beperkte tijd hun werk af te hebben. Nog meer confronterend is het dat het ze niet lukt om net zoals de collega's in dezelfde beperkte tijd ook nog anderen te helpen.

Na verloop van tijd geven velen aan dat de problemen die zij op de werkvloer ervaren minder worden.

Een Amerikaans boek over NLD op de werkvloer:

Employment for individuals with Asperger Syndrome of Non-Verbal Learning Disability, door Yvona Past, Jessica Kingsley Publishers, www.jkp.com, ISBN 1 84310 766 X, kosten: 28,95 via de Nederlandse boekhandel.

Positie van de partners:

Dit onderwerp is in bewerking.

Eventuele vragen waarop de partners van een NLD'er spontaan kunnen [reageren](#):

<<http://www.liacharite.nl/partnerreactie.html>>

- Wat heeft NLD u beiden aan positiefs gebracht?
- Wat hebt u nodig om uw partner beter te begrijpen?
- Wat doet het met u dat uw partner NLD heeft?
- Wat wilt u zelf kwijt over uw positie als partner?
- Wat gebeurt er tussen u beiden als u uw positie als partner ter sprake wilt brengen?
- Wat deed de diagnose NLD met uw relatie? Hoe was dit voor de diagnose?

Problematiek die zich voor kan doen bij het ouderschap:

Ze geven aan moeite te hebben om de goede weg te vinden in de opvoeding. Zeker als de kinderen groter worden en een eigen wil gaan tonen. "Hoe moeten zij reageren", "wanneer moeten zij ingrijpen" en "wat kunnen zij zeggen in situaties die escaleren" zijn vragen waarmee zij kunnen worstelen. Zij weten niet hoe de juiste beslissing te nemen. Het idee dat zij over de opvoeding hebben kunnen zij niet uitvoeren. In onoverzichtelijke situaties zijn zij de weg kwijt. Zij raken gefrustreerd en zij voelen de onmacht op momenten waarin zij geblokkeerd raken.

Erfelijke belasting:

Toekomstige ouders vragen zich af of zij de non-verbale leerstoornis kunnen overdragen op hun kind. Hierover is nog niet voldoende duidelijkheid.

Lichamelijke beperkingen:

Zij klagen over een slecht evenwichtsgevoel. Ook nemen zij waar dat zij traag zijn in het aanleren van motorische vaardigheden.

Zo kunnen zij moeite hebben met teamsport door bijvoorbeeld de hard gegooidde ballen die op hen afkomen.

HULPVERLENING:

Diagnose:

Veel volwassenen komen er pas op volwassen leeftijd achter dat zij een non-verbale leerstoornis hebben. Soms lopen volwassenen er zelf tegen aan door het lezen van een tijdschrift of een krantenartikel. De volwassenen herkennen zichzelf erin, maar kunnen zich tegelijkertijd ook afvragen of zij hier blij mee moeten zijn of juist niet. In ieder geval hebben zij gevonden waarnaar zij op zoek waren: een antwoord. Hierdoor vallen veel problemen die de volwassenen ondervonden hebben in hun leven op zijn plek. Het wordt de volwassenen

duidelijk wat de redenen zijn dat zij in veel situaties steeds faalden en zaken anders zagen dan anderen. Het kan gevoeld worden als een openbaring; “ik voel mij mijn hele leven al anders”. De opmerking “hoe ouder ik werd hoe minder ik van de omgeving begreep” past hier goed. Volwassenen kunnen geconfronteerd worden met zichzelf door de diagnose die bij hun eigen kind is gesteld.

Praktijken die een diagnose NLD bij volwassenen kunnen stellen:

Praktijk voor Kinderneuropsychologie (KNP) in Waalre. <http://www.knp-praktijk.nl/>

Tilburg Ambulatorium Neuropsychologie (TAN) in Berkel Enschtot <http://www.t-a-n.nl/>

Praktijk Helianth van Mevr. Drs. S.B. Cornelissen <http://home.casema.nl/s.b.cornelissen/>

Het zijn dure testen die vaak zelf bekostigd moeten worden. Voorafgaand aan de test zal iemand van de praktijk een intake gesprek met de cliënt voeren. Dit is van belang om de noodzaak van een NLD test duidelijk te krijgen.

Ervaringen met therapieën:

Een aantal volwassenen geven aan niet veel te hebben gehad aan de vele therapieën die zij hebben gevolgd. Zij voelden zich niet begrepen door de hulpverlener. De hulpverlener voelde niet aan welke begeleiding de volwassene nodig had. Psychologen en psychotherapeuten werken wel vaak aan een stuk verwerking van de problematiek waar de cliënten tegenaan gelopen zijn, maar geven geen begeleiding om beter in de toekomst met hun handicap om te gaan. Met andere woorden wordt de hulpvraag bijvoorbeeld om beter te communiceren of beter in groepen te gaan functioneren niet ingevuld.

“Bestaat er eigenlijk wel een begeleidingsmethode voor mensen met een non-verbale leerstoornis” is een vraag die menige NLD’er zichzelf stelt.

Een suggestie van een NLD’er aan de hulpverleners: stel open vragen en draag geen eigen oplossingen aan. Deze oplossingen kunnen voor een NLD’er hele grote stappen zijn, die voor hen niet zijn te overzien. Geef een suggestie en laat de cliënt erover nadenken. Leg deze suggestie nogmaals uit. Vraag wat de cliënt wel ziet zitten en wat deze moeilijk vindt. Zet de oplossing om in kleine overzichtelijke stappen, zodat de chaos in het hoofd geordend wordt. Blijf steeds vragen of de cliënt mee kan komen in het verhaal.

Stel concrete vragen. Vragen zoals “wat bedoel je”, “hoe voel je je” en “wat vind je hiervan” zijn vragen waar een NLD’er niets mee kan.

Een NLD’er heeft al zo vaak het hoofd gestoten en wordt daarmee extra gevoelig voor verwijten. Hulpverleners wordt geadviseerd om op een positieve manier voort te bouwen op de sterke eigenschappen.

Hulpverleners moeten kennis en inlevingsvermogen hebben van NLD om de juiste begeleiding te kunnen geven. Het toepassen van verkeerde therapeutische methoden kan schadelijk zijn voor de NLD-client.

De ergotherapeut:

Een aantal jongeren vinden baat bij de begeleiding van de ergotherapeut. Zij leren plannen en structureren. Zonder deze therapie lukt dit vaak niet door een slecht visueel-ruimtelijk inzicht.

Begeleidingsmethoden voor de woonsituatie:

Een stagiaire die zelf geen NLD heeft liep er tegen aan dat er geen begeleidingsmethoden zijn voor bewoners met NLD in begeleid wonen situaties.

Gespecialiseerde gezinszorg:

De gespecialiseerde gezinszorg kan volwassen NLD'ers hulp bieden bij het opvoeden en begeleiden van de kinderen. Zij brengen structuur aan in het uitvoeren van het huishouden, in het plannen van tijd voor de kinderen en in het vinden van vrije tijd voor zichzelf.

Door deze begeleiding kan er weer bezoek langs komen waardoor een eventueel ontstaan isolement kan worden doorbroken.

Medicatie:

Velen krijgen het advies medicatie te gaan gebruiken om zich wat beter te kunnen concentreren, om wat meer rust in het hoofd te krijgen en om wat beter te kunnen plannen. Het is niet duidelijk of de (jong)volwassenen baat hebben bij de voorgeschreven medicaties. Andere (jong)volwassenen vinden baat bij visolie.

BEROEPSKEUZE:

Een NLD'er zou evenveel keuze hebben als andere mensen. Toch roept de keuze voor een beroepsopleiding vaak de nodige twijfels op. Bij het kiezen van een beroepsopleiding zal de NLD'er mee moeten wegen welke beperkingen in de weg kunnen staan tijdens de opleiding zelf, mogelijke stage en het toekomstig werk. Voorbeelden van vaardigheden die problemen op kunnen leveren zijn:

1. omgaan met ongestructureerd werk
2. ruimtelijk inzicht gebruiken
3. werken in constant wisselende omstandigheden
4. rekenen
5. communiceren

Een voorbeeld van een goed passend beroep is tolk-vertaler.

Dankbetuiging:

Ik heb waardevolle feed-back gekregen van Gudrun Vanderbeck.

Ook veel dank aan die mensen met NLD die zoveel waardevolle informatie hebben gegeven op de forums van www.nldinfo.nl en www.nld.be

Lisette (pseudoniem) heeft veel input gegeven.

Ook heb ik veel informatie via email van andere volwassenen met NLD gekregen, die ik vanwege privacy redenen hier niet met name noem.

Websites:

<http://www.balansdigitaal.nl/> Balans is een vereniging voor ouders van kinderen met leer-, ontwikkelings- en gedragstoornissen, waaronder NLD, ADHD, dyslexie en PDD-NOS.

<http://www.nldinfo.nl/> Nederlandse NLD site, zie met name ervaring >15

<http://www.nld.be/> Vlaamse NLD site

<http://www.mee.nl/> Stichting MEE is er voor iedereen met een beperking. MEE adviseert, ondersteunt en wijst de weg.

<http://nld.startmee.nl/> Startpagina met alles over NLD